

STRAFF

PAULA POLANSKI

STRAFF

Översättning av Håkan Nesser

ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Citatet på s. 147 är hämtat ur *Vid alfabetets gräns* av Janet Frame,
i översättning av Marita Zonabend.

www.albertbonniersforlag.se

ISBN 978-91-0-014013-7

© Paula Polanski 2014

CPI – Clausen & Bosse, Leck, Tyskland, 2014

"I like to believe I am based on a true story."
Archie Moore

I.

1

Den femte september får författaren Max Schmeling ett brev i ett brev från sitt förlag.

Det är sådant som händer. Det brukar röra sig om någon från Österrike eller Spanien som vill ha en autograf, eller någon som läst hans senaste bok och hittat en oegentlighet på sidan 255.

Handskrivet. Det är heller inte alldeles ovanligt, människor födda under förra hälften av nittonhundratalet har ofta kvar bruket från skoltiden.

Hans namn i textade versaler på framsidan av kuvertet, understruket med ett streck. Blått bläck. Han sprättar upp och tar ut ett dubbelvikt A4-papper av den enklaste sorten.

Klockan är kvart i elva om förmiddagen. Han har ätit sin normala frukost på Café Mefisto, tagit en promenad genom Deijkstraakvarteren och just satt sig ner för att skriva någonting. Kanske fortsätta med ytterligare ett kapitel av den roman som han är viss om står inför ett haveri. Det är också sådant som händer, men man ska något göra i väntan på döden.

Brevet omfattar bara några rader. Handstilen är en smula svårtydd men under många år har Max Schmeling arbetat som modersmållärare och är van att tyda allt till det bästa.

Gimsen den 21 augusti 2013

Kära Max,

Det är Tibor som skriver. Du minns mig väl? Jag har trots allt räddat livet på dig två gånger, så jag tycker du är skyldig mig en tjänst. Saken är att jag är rätt illa däran, har inte lång tid kvar, men det är någonting jag behöver ta itu med. Och jag behöver din hjälp.

Livet blir inte som vi tänkte oss en gång.

Tacksam om du hör av dig så snart som möjligt.

Vänliga hälsningar

Tibor Schittkowski

Längst ner en adress i Gimsen och ett telefonnummer. Det är det hela.

Han lutar huvudet i handen och läser om. Ångrar att han brydde sig om att sprätta upp kuvertet samtidigt som han försöker avgöra fortsättningen. Om han bara ska lägga det i högen med framtida plikter eller om han bör ta itu med det på en gång.

Eller avfärda det. Ett problem som uppstår när man besvarar hälsningar från okända människor är att man nio gånger av tio får en ny hälsning. Ett svar på svaret.

Det är ofta lite utförligare och innehåller alltid en eller några explicita frågor.

Besvarar man då denna eller dessa – vanligtvis är det ju lätt gjort om det rör sig om mejlkorrespondens – så kommer det rätt snart ytterligare en kommentar. Och sedan sitter man där. Konversationen är igång och det går liksom inte att få slut på det, med mindre än att man blir en smula oartig.

Max tycker inte om att vara oartig. Och ska han ändå vara det kan han lika gärna vara det från början. Låta bli att besvara den första propån, och när vederbörande sedan dyker upp i en signeringskö i en bokhandel ett halvår senare kan han hur enkelt som helst låtsas att han inte förstår vad det handlar om. Han har aldrig fått något brev. Man kan inte lita på postgången i våra dagar, varken den vanliga eller den elektroniska.

Men Tibor Schittkowski är ingen obekant. Max flyttar över från skrivbordsstolen till soffan och försöker erinra sig honom. Funderar på om han någonsin stött på honom i vuxen ålder.

Såvitt han kan komma ihåg har det inte hänt. Det måste ha varit i övre tonåren som de sågs för sista gången; nu har det gått fyrtio–fyrtiofem år och han påstår att han behöver hjälp.

Eftersom han är döende och tvungen att utträta en sak?

Vad då för sak?

Varför just Max Schmeling?

För att han är skyldig honom det?

Absurt. Det är det ord som hörs tydligast i skallen på Max. *Absurt*. Han minns att Tibor Schittkowski var en rätt udda figur på den tiden och kanske har hans liv fortsatt i den riktningen. För de flesta människor ser det ut på det viset, det går på räls vare sig man vill eller inte. Fast vad vet man? Fyrtiofem år är ändå ett avsevärt stycke tid, och huruvida Max för egen del har så värst mycket kvar av den femton- eller artonåring han en gång var, ja, det är förvisso en fråga som inte låter sig besvaras i en handvändning.

Det är en rad i brevet som skaver mer än de andra. *Livet blir inte som vi tänkte oss en gång*. Vad menar Tibor med det? Är det något slags visdom han vill dela med sig av? Eller avser han bara sitt eget liv? Varför *vi* i så fall? I kombination med *en gång* verkar det minst sagt egendomligt. Som om det rörde just honom och Max. Som om de haft en gemensam plan en gång i tiden, något som det sannerligen är svårt att erinra sig.

Eller vill han bara upphöja sitt eget torftiga liv till någonting mer allmängiltigt? Ett *vi* är ju trots allt en smula större än ett *jag*?

Max vet inte om det här är frågor med någon som helst relevans, men han blir ändå liggande kvar i soffhörnet och funderar. Försöker tänka tillbaka och minnas ett och annat. Möjligen faller han också i sömn, ja, det gör han naturligtvis, för en halvtimme senare vaknar han upp och har på något vis avgjort frågan.

Hur han ska förhålla sig till brevet, alltså. Kanske var det någonting som dök upp i drömmen, det är inte

omöjligt. Ju äldre man blir, desto svårare tycks det vara att upprätthålla den där gränsen mellan dröm och verklighet. Svårare men också mindre nödvändigt än man som yngre velat inbilla sig.

Det går fram en del signaler innan han får svar.

”Jaha?”

En trött röst. Det är förstås bara ett ord men han tycker ändå att han kan höra en uppgivenhet. Fast om han nu är döende, tänker Max, så har han väl all rätt i världen att vara trött.

Men där finns också ett korn av någonting anklagande, som om han blivit störd i något viktigt, som om uppringen inkräktar på ett privat och förbjudet territorium. Max första tanke är att lägga på, men ett eller annat i den efterföljande tystnaden får honom att gå vidare. Den där sekunden eller vad det kan vara frågan om.

”Tibor Schittkowski?”

”Jaha.”

Utan frågetecken den här gången. Men lika trött. Max förklarar vem han är och att han har fått brevet genom förlaget.

Det förändrar tonläget högst påtagligt.

”Storkis? Är det verkligen du? Det var som fan.”

Max undrar hur längesen det är han hört det namnet om sig själv. Det var inte särskilt många som använde det ens på den tiden, för fyrtio eller femtio år sedan; förvisso hade han en storkliknande fysionomi under de tidiga tonåren, men ingen av hans riktiga vänner har någonsin

kallat honom så. *Riktiga vänner*, förresten? Vad avser man egentligen med det?

Plötsligt minns han att det fanns de som kallat Tibor för Skithögen, med anspelning på hans ovanliga efternamn, men han beslutar att stoppa den detaljen i bakfickan och inte påminna om det.

”Just det”, svarar han istället. ”Jag fick det här brevet och tänkte att jag åtminstone skulle ringa och höra efter hur det står till med dig . . .”

”Det är illa”, förklarar Tibor omedelbart. ”Riktigt illa. Det är nog inte så långt kvar. Jag har ALS om du vet vad det är . . . förlamad mer eller mindre, det sprider sig i hela kroppen liksom och jag sitter i rullstol dagarna i ända. När jag inte ligger, vill säga.”

”Tråkigt att höra”, säger Max Schmeling.

Han har aldrig varit vidare duktig på att kondolera eller uttrycka medlidande. Har svårt att hitta de rätta orden, och eftersom det i det här fallet rör sig om en medmänniska som han inte sett på nästan ett halvsekel är han osäker på om det faktiskt existerar några riktiga uttryck. Att till exempel påstå att han är ”uppriktigt ledsen för din skull” skulle klinga falskt i vilka öron som helst.

”Men man vill ju ändå lämna detta jordelivet på rätt sätt”, konstaterar Tibor efter den paus som uppstått.

”Det stämmer med min erfarenhet”, svarar Max utan att ha en aning om vad han menar. Eller vartåt samtalet är på väg.

”Så om du kunde titta upp till mig vore jag tacksam.”

”Titta upp?”

”Ja.”

”Var är det du bor? Eller ligger du på sjukhus?”

”Har vårdare tolv timmar per dygn. Men så länge jag kan stanna hemma gör jag det. Eggerstraat 14, men jag antar att du inte varit i Gimsen på några år?”

”Stämmer gott”, bekräftar Max.

”Det är ett nybyggt område. Jag flyttade in när det var klart för tre år sedan. Då var jag fortfarande vid ganska god vigör . . . bortanför ungdomsfängelset om du minns?”

”Pokerskogen?”

Tibor Schittkowski skrattar till. Det låter en smula ansträngt, Max gissar att det är sjukdomen som lägger hinder i vägen.

”Exakt. Men det är inte mycket kvar av den nu är jag rädd. När var du här senast?”

Max tänker efter. ”Sju-åtta år sen, skulle jag tro.”

”Signering i bokhandeln?”

Han bekräftar det också.

”Jag bodde inte här då. Men jag läser en del. Har väl två eller tre av dina böcker . . . ja, det är ju faktiskt för det här jag behöver din hjälp. Fast du är förstås en upptagen jävel?”

”Föralldel”, säger Max. ”Det finns en del att stå i. Och jag vet inte riktigt . . .”

”Du bor i Maardam, det har jag läst.”

Max väntar.

”Det tar inte mer än tre timmar hit med tåg. Jag har alltså för mig att du är skyldig mig det här. Man får . . .”

Han avbryter sig och börjar hosta.

”Ja?”

”Man får liksom ett bra begrepp om livets infrastruktur när man har det som jag har det.”

”Livets infrastruktur?”

”Kalla det vad du vill. Jag är säker på att du förstår vad jag menar. Du sysslar ju med ord och tankar. Det är ju så du har tagit dig fram, eller hur?”

”Ja, jo . . .”

”Så länge jag inte har tuppatt av har jag all tid i världen. Men det kan hända att förlamningen slår sig på talet också, så det vore bäst om du kunde komma om en vecka . . . eller ett par allra högst. Prognosen är en smula osäker, min läkare har gett mig två månader, maximalt ett halvår. Det kryper liksom nerifrån och uppåt så den sista tiden blir väl som att ligga som en bortglömd biff och vänta på förruttnelsen.”

”Jag förstår”, säger Max.

Vilket var en sanning med modifikation. Trots det dystra ämnet låter Tibor närmast upprymd. *En bortglömd biff?* Han verkar i alla händelser finna sig i sin situation, och Max börjar känna en motvillig nyfikenhet. Hur det än står till med resten av Skithögen så förefaller han hyfsat klar i huvudet. Som om han läst Max tankar och vill bekräfta dem understryker han också detta.

”Det är inget fel i knoppen på mig, det vill jag att du ska veta. I varje fall inte mer än det alltid varit. Jag löser sudoku och jag minns fortfarande varenda friidrottsmedaljör från olympiska spelen i Rom.”

”Silver femtonhundra meter?” säger Max.

”Jazy”, säger Schittkowski. ”Fransman.”

”Okej”, svarar Max. ”Det stämmer. Men vad är det du vill, alltså? Jag tror inte att jag riktigt begriper vad det är jag skulle kunna hjälpa dig med.”

”Klart som fan”, säger Tibor. ”Jag har ju inte kommit till saken än. Men det är heller ingenting som går att snacka om på telefon. Du får pallra dig hit, helt enkelt. Tre timmar med tåg, som sagt. Byte i Aarlach, förstås. Kör du bil går det väl på samma tid ungefär, jag vet inte vilket du föredrar.”

Efter en alldeles för kort tvekan – så kort att det i själva verket måste röra sig om någonting annat än tvekan, kanske rentav dess motsats – förklarar Max att han accepterar inviten. Ber om lite betänketid, bara, för att hitta ett datum.

”Inte för långt fram i tiden”, påminner Tibor. ”Nästa vecka skulle passa bra.”

Max lovar att undersöka sin kalender och att ringa tillbaka om ett par timmar.

Han lämnar soffan. Sätter sig vid skrivbordet och stirrar ut genom fönstret en stund. Ett par småfåglar yr omkring i buskaget därute, trots att man befinner sig i början av september. Hans tankar yr på ungefärligen samma vis. Han har verkligen ingen lust att bege sig till Gimsen, vare sig med tåg eller med bil. Inte för att träffa Tibor Schittkowski och inte för något annat skäl heller. Sommaren är över, han har åtminstone en månads oavbruten

arbetsro planerad, och även om hans aktuella skrivande har för avsikt att haverera eller implodera (eller hur det nu går till när romaner tar livet av sig), så har han i varje fall tänkt ge det hela en ärlig chans. Man må faktiskt sitta ner och anstränga sig också, orden kommer inte gratis, i synnerhet inte när man passerat sextio, när man har publicerat en bok om året sedan urminnes tider och när man inte tycker om att upprepa sig.

Fan också, således. Tänker författaren Max Schmeling och granskar sin kalender. Det är precis som han anat, som han i själva verket redan vetat om: den kommande veckan är innehållslös som en långfredag på femtioalet.

Och så händer det sig att han en dryg timme senare gör upp med den döende skithögen Tibor Schittkowski om att träffa honom i hans hem i före detta Pokerskogen i Gimsen.

Tisdag eftermiddag påföljande vecka. Helst någon gång strax efter två, eftersom sjuksköterskan brukar lämna sin patient i fred mellan två och fem, och patienten helst vill avhandla vad det nu är som står på dagordningen mellan fyra ögon.

Det är så det börjar. Eller kanske börjar det en somardag i mitten av sextioalet. Eller ännu tidigare; men inte ens med tjugo romaner i ryggen är det lätt att hitta det där ögonblicket när någonting sätter igång.